

NIE SOM RASISTA, ALE...

Majú Rómovia
viac výhod?

Keď Róm
napadne bieleho,
tak sa to nerieši?

Rómovia či cigáni?

Autor : Mgr. Irena Bihariová
Grafická úprava: Mgr. Art. Maroš Schmidt
Vizuál: Mgr. Art. Maroš Schmidt
Jazyková úprava : Mgr. Marek Kravjar

Realizované s finančnou podporou Úradu vlády SR v rámci Akčného plánu predchádzania všetkým formám diskriminácie, rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu a ostatným prejavom, intolerancie.
Za obsah tohto dokumentu sú výlučne zodpovední ľudia proti rasizmu.
Za túto podporu ďakujeme.

Obsah:

ÚVOD	4
JAZYKOVÉ MÝTY	4
DEMOGRAFICKÉ MÝTY	5
SOCIÁLNE MÝTY	7
EKONOMICKÉ MÝTY	10
PRÁVNE MÝTY	12
ZÁVER	13
POZNÁMKY	14

ÚVOD

Publikácia „Nie som rasista, ale..“ je reakciou na verejný antirómsky diskurz, častokrát živý práve nedostatočnou znalosťou dôležitých dát a súvislostí o rómskej menšine.

V diskusii o Rómoch sa verejnosť čoraz viac homogenizuje vo svojich neznášavých postojoch, pričom tieto postoje nevychádzajú primárne z rasovej nenávisťi, ale skôr z nedostupnosti korektných údajov, potrebných na vytváranie vyváženého obrazu o Rómoch. Tomu trendu nepomáha ani tendenčná a bulvarizujúca medializácia rómskeho etnika, v dôsledku ktorej sa umocňuje jednostranné videnie Rómov ako problematickeho, neprispôsobivého či zaostaleho etnika.

Ambíciou publikácie je reagovať na rôzne zjednodušujúce pohľady a tradované mýty, a to spôsobom, že k jednotlivým mýtom ponúka merateľné a overiteľné, no napriek tomu málo známe, fakty.

Je určená širokej verejnosti, najmä študentom a mladým ľuďom, ktorí sa neboja uvažovať kriticky a ktorí sa v ceste za spoznávaním neradi uspokojujú s jednostrannou optikou.

Občianske združenie Ľudia proti rasizmu vydáva tento bulletin ako jednu z 3 – dielnej série publikácií v rámci projektu „Výchova k tolerancii“, podporeného Úradom Vlády SR.

JAZYKOVÉ MÝTY

To nie sú Rómovia, ale (len) cigáni!

Nezriedka sa stretne s tvrdením, že nech sa Rómovia sami označujú ako chcú, v slovenčine sú to skrátka Cigáni, a tak ich aj budeme volať. Tento druh argumentácie však odkrýva náznak istej nadradenosti – akoby sme sa snažili naznačiť, že sme to práve my, väčšinový národ, ktorý jediný smie rozhodnúť o tom, ako sa bude menšina žijúca na „našom“ území označovať. Iste, že máme právo používať svoj materinský jazyk na to, aby sme v ňom pomenovali inú národnosť či etnicitu. Netreba však opomínať, že v slovníku slovenského jazyka sa slovo „cigán“ zároveň vykladá aj ako synonymum pre klamára a nečestného človeka, dokonca aj ako „tmavé zviera“. Niekedy sa v diskusii ne jeden debater aj sám prizná k tomu, že Rómov označuje za cigánov práve preto, lebo ich má za nečestných ľudí a klamárov. Sú to pre neho „len Cigáni“. V takýchto konotáciách sa potom slovo „cigán“ naozaj vníma skôr ako hanlivé označenie, a nie ako neutrálny pojem pre označenie príslušníka etnickej menšiny.

V roku 1981, na stretnutí Medzinárodnej rómskej únie v Goettingene, prijali zástupcovia rómskej menšiny názov „Rómovia“ ako svoje oficiálne označenie. To najmenej, čím môže kultúrny národ preukázať svoj elementárny rešpekt k iným národom či etnikám je to, že akceptuje ich právo na sebaidentifikáciu. V tomto smere je potom nepodstatné, ako sa Rómovia oslovujú navzájom alebo či niektorému z nich označenie Cigán neprekáža. Podstatné ostáva to, že Rómovia ako etnická skupina prijali pre svoju identifikáciu konkrétne pomenovanie, ktoré potom ostatné národy – minimálne ako gesto rešpektu voči danej skupine – používajú.

Samozrejme, s istým prispôbením ich vlastnému jazyku : napríklad v angličtine, nemčine, francúzštine, ale aj v poľštine či maďarčine ho prijali do svojho jazyka ako „Roma“, v rumunčine „Romi“, v češtine „Romové“ apod. V slovenčine je jazykovým ekvivalentom „Rómovia“, a nie Cigáni.

Róm znamená v rómčine človek. Keď o nás hovoria ako o Nerómoch, to chcú povedať, že sme „neľudia“?

Obava, že Rómovia nás označujú za „nečlovekov“, je absolútnym nedorozumením. V rómčine síce naozaj slovo Róm znamená „človek“, no výraz Neróm v tomto jazyku nejestvuje! Z tohto dôvodu je nemožné prekladať ho ako opak od významu slova Róm. Rómčina totiž používa iný spôsob vytvárania slov opačného významu, nie predponu „ne“, ako je to v našom jazyku. Veď ani Angličania by nám nerozumeli, keby sme vytvorili slovo „NEhuman“.

Slovo „Neróm“ teda rozhodne nemožno prekladať ako „nečlovek“, pretože takýto výraz v rómskom jazyku nejestvuje a samotní Rómovia by mu nerozumeli.

V slovenčine sa pojem Róm chápe inak – nejde o výraz označujúci „človeka“, ale o názov etnickej menšiny, resp. jej príslušníka. V slovenčine ho používame na pomenovanie každej osoby, ktorá je rómskej etnicity. Ak tento výraz doplníme slovenskou predponou „ne“, získame tým opak slovenského významu slova Róm – čiže pojem na označenie osôb, ktoré nie sú rómskej etnicity.

Nesprávne je tiež delenie, v ktorom na jednej strane hovoríme o Rómoch, a na druhej strane o Slovákoch. Treba mať totiž na pamäti, že termínom „Slovák“ označujeme aj štátnu príslušnosť, ktorú majú slovenskí Rómovia rovnakú, ako väčšinové obyvateľstvo. V tomto zmysle sú teda aj Rómovia Slovákami.

Z hľadiska korektnosti odporúčame miesto slova „neróm“ alebo Slovák používať výraz majorita, ev. príslušník majoritného (väčšinového) obyvateľstva.

DEMOGRAFICKÉ MÝTY

99% Rómov žije v chatrčiach v dedinských osadách alebo v rozbitých bytovkách v mestských getách. Možno nejakých pár svetlých výnimiek dokáže žiť integrovane.

V internetových diskusiách sa na „potvrdenie“ tohto obrazu objavujú aj rôzne „štatistické vyčíslenia“, pri ktorých diskutujúci konštatujú „drvivý podiel osadníkov“ a akési symbolické percento „sporiadaných Rómov“. Ak sa spýtate, z akých zdrojov vychádza takýto „prieskum“, s najväčšou pravdepodobnosťou sa dopátrate k zisteniu, že dotýčny „internetový výskumník“ to zachytil od iného „internetového výskumníka“, prípadne on sám býva v lokalite, kde sú osady, takže žiadne iné dôkazy a prieskumy nepotrebuje. Málokedy si pri tom uvedomí, že konkrétna osobná skúsenosť nemôže byť objektívnym nástrojom na zisťovanie všetkých súvislostí o celej rómskej menšine.

V skutočnosti – podľa výsledkov terénneho prieskumu, ktoré popisuje Atlas rómskych komunit – žije až 60 % všetkých Rómov na Slovensku integrovane – v rozptyle s majoritným obyvateľstvom, mimo osád a get. Ani o zvyšných 40%-tách nemožno vysloviť, že bývajú v pozlátaných domčekoch v osadách. Táto 40%-tná časť sa totiž ďalej člení na komunity žijúce na okraji miest, na separované vidiecke osídlenia a ďalej na segregované osady. Najnovšie výsledky prieskumu realizovaného UNDP z roku 2010 – 2011 vyčísľujú, že len 16% rómskych domácností žije v neštandardných obydliach a príbytkoch.

V tomto smere si treba naozaj uvedomiť, že Rómovia nie sú – a prirodzene ani byť nemôžu – jednoliatou homogénnou skupinou. Jej príslušníci sa nachádzajú na rôznych socio-ekonomických

priečkach, s rôznou životnou úrovňou, s rôznym profesijným zameraním. Aj v rómskej menšine existuje sociálna a majetková hierarchizácia, ktorá nezačína ani nekončí v prostredí osád.

Na čo treba zviditeľňovať integrovaných Rómov, ved' o pracujúcej majorite tiež nikto v médiách nepíše .

To je síce pravda, avšak schopnosť majority zaradiť sa na pracovnom trhu, vychovávať deti, študovať a prinášať hodnoty spoločnosti nikto nespochybňuje. Naopak, o Rómoch sa predpokladá, že toho schopní nie sú. Práve preto je dôležité, aby sa tento mýtus prestal živiť, a to aj takým spôsobom, že budú sa verejnosti ponúknu aj pozitívne informácie o Rómoch. Len tak si bude môcť verejnosť vytvoriť naozaj vyvážený pohľad na to, ako Rómovia na Slovensku skutočne žijú.

Skresľujúce vnímanie Rómov, v ktorom ich automaticky spájame s osadami, sociálnou biedou, problémovosťou a neprispôsobivosťou umocňuje aj veľmi silný trend tendenčnej a bulvarizujúcej medializácie Rómov. Verejnosť je neustále zaplavovaná informáciami o sociálne vylúčených Rómoch, aj to iba v súvislosti s incidentmi alebo protiprávnym konaním. Tým sa vytvára dojem, že Rómovia sú iba tí, ktorí žijú v osadách, prípadne pár výnimiek, ktorí vedia hrať na husle. O to viac je potrebné vyvažovať pretlakovaný negatívny obraz o Rómoch aj takými informáciami, ktoré preukázateľne dokazujú, že Rómovia sú takisto plnohodnotní členovia spoločnosti a dokážu v nej produkovať rovnako cenné hodnoty, ako niektorí prislušníci väčšinového obyvateľstva.

Rómovia sú populačnou hrozbou. Za krátko budú na Slovensku väčšinou.

Natalita (pôrodnosť) je závislá od úplne iných faktorov, než je etnický pôvod. Ovplyvňuje ju predovšetkým sociálne prostredie, z ktorého jednotlivec alebo komunita pochádza – najmä vzdelanie, prístup k byvaniu, ekonomická úroveň apod. Ide teda o také vplyvy a okolnosti, ktoré sa môžu z roka na rok meniť a vyvíjať. Z tohto dôvodu nie je preto možné jednoznačne projektovať prognózy o pôrodnosti a o budúcom zložení obyvateľstva.

Súvislosť medzi pôrodnosťou a sociálne- ekonomickým prostredím potvrdilo viacero výskumov. Výskumy demografického centra na Slovensku uvádzajú, že pôrodnosť v rómskych rodinách, ktoré sú integrované, naopak klesá. Znamená to, že ak majú rómske rodiny rovnaké alebo podobné sociálne prostredie ako majorita, prispôsobuje sa aj ich reprodukčný vzorec tomu, aký je bežný pre väčšinové obyvateľstvo.

Je veľkým nedorozumením domnievať sa, že znižovanie životnej úrovne marginalizovaným Rómom („škrtanie dávok“) bude viesť k poklesu pôrodnosti. Naopak, ako naznačujú aj výsledky spomenutého výskumu, pôrodnosť klesá spolu so zvyšovaním životnej úrovne.

Pre rómsku kultúru je typické rodiť veľa detí!

Fenómén veľkorodín s viacerými deťmi oveľa viac súvisí s kultúrou chudoby, než s kultúrou Rómov. Kultúra chudoby znamená, že ľudia žijúci v extrémnej biede môžu vykazovať určité zhodné vzorce správania, pričom tieto vzorce produkuje nie ich pôvod alebo rasa, ale práve viacgeneračná chudoba. Extrémne chudobné komunity vykazujú určité zhodné špecifiká naprieč celým svetom a historickým vývojom – rodiny s viacerými deťmi nájdeme v chudobných juhoamerických barrios, v černošských getách či afrických slumoch, ba dokonca takéto zloženie rodín si pamätajú aj naši starí rodičia. Spýtajte sa ich, koľko mali súrodencov!

Vyššie spomenutý výskum naznačuje, že pôrodnosť v rómskych rodinách klesá tým viac, čím viac žijú integrovane. Znamená to, že ak „vtiahneme“ sociálne vylúčených Rómov do systému, v ktorom spoznajú kolobeh pracovnej činnosti a budovania profesijného postupu, je viac ako pravdepodobné, že spolu s tým sa adaptujú aj na ostatné hodnoty, ktoré tento kolobeh prináša, vrátane reprodukčného modelu.

Ak však rómska rodina žije v trvalej izolácii od majority, v začarovanom kruhu sociálneho vylúčenia, bez akejkoľvek perspektívy na zmenu, jej hodnotové rámce sú pochopiteľne iné. V tomto prostredí má rodičovstvo celkom iný význam ako má pre ženu, ktorá si ho môže plánovať a môže si vybrať, čomu dá vo svojom živote prednosť. Plánovanie rodičovstva tu stráca význam, keďže plánovanie má zmysel len vtedy, keď máme reálne šance nadstaviť si sled našich životných príležitostí. V sociálne poddimenzovanom prostredí mnohé „životné príležitosti“ nie sú dostupné, a tak sa stáva rodina jediným životným poslaním. Ako však bolo spomenuté na začiatku, tento fenomén je prítomný v kultúre chudoby, bez ohľadu na to, o akú rasu či etnický pôvod ide. Schválne, spýtajte sa starých rodičov, koľko majú súrodencov.

SOCIÁLNE MÝTY

Slušní ľudia platia dane!

Toto posolstvo si osvojila najmä slovenská krajná pravica, ktorá sa nás snaží presvedčiť, že Rómovia sú neslušní, a tí, ktorí platia dane, sú slušní.

V skutočnosti je absolútne nejasné, čo má slušnosť s daňami a čo má etnicita s neslušnosťou. Osoby platiace dane môžu byť predsa rovnako neslušné, ako osoby, ktoré do štátnej kasy neprispeli nikdy ani centom, a naopak. Ak osoba platí dane, to ešte neznamená, že dodržiava všetky zásady bontónu (doma nekričí na svoju rodinu, v autobuse pustí staršie osoby sadnúť si, nemôže sa správať vulgárne apod.)

V prvom rade si treba uvedomiť, že táto rétorika je ničím iným, než pofidérnou manipuláciou, ktorou sa krajná pravica snaží vytvárať falošné pozície morálne nadradených skupín – t.j. tých, ktorí platia dane, voči tým, ktorí sú nezamestnaní, a teda nemajú zdaniiteľný príjem. Pestuje tým dojem, že už len z toho dôvodu, že príslušník majority platí dane, nadobúda status morálne kvalitnejšieho človeka oproti Rómom. Dane a morálka však v skutočnosti spolu nemajú absolútne nič spoločné.

Napokon, snaha znížiť svoju daňovú povinnosť je vlastná každej osobe, ktorá vyvíja ekonomickú aktivitu. Ak si podnikateľ založí konto v daňovom raji, prípadne využije služby daňového poradcu, v dôsledku čoho ušetrí na daňovom zatažení, väčšinou ho verejnosť vníma naopak ako šikovného a nie ako neslušného.

To Rómovia diskriminujú nás, veď majú viac sociálnych výhod a dávok, ako majorita!

Napriek tomu, že Rómovia sú najčastejšie prezentovaní ako obyvatelia chatrčí, žijúci bez prístupu k vode a k základnej infraštruktúre, objavuje sa časté tvrdenie, že majú viac výhod, ako väčšinové obyvateľstvo. Známe sú rôzne internetové hoaxy, ktorá sa zavádzajúcim spôsobom snažia Rómov vykresliť ako privilegovanú skupinu, s väčším prídelom dávok, ako je mzda pracujúcich osôb.

Čo na to hovoria čísla a štatistiky?

a) Dávky určené výlučne pre Rómov nejestvujú!

V systéme štátnej sociálnej podpory nejestvuje jediný cent, ktorý by bol prístupný výlučne Rómom, a na ktorý by v rovnakej situácii nemal nárok príslušník majority. KAŽDÝ OBČAN, ktorý splní zákonné podmienky, je oprávneným žiadateľom danej dávky. Práve preto, že systém štátnej sociálnej podpory nie je podmienený etnický či národnostne, nie je technicky možné vyčíslňovať sociálne zvýhodnenie etnickej menšiny oproti ostatnej populácii.

Priznanie každej dávky sa viaže na splnenie určitých sociálno – ekonomických podmienok, ktoré vymenúva príslušný zákon. Ak ich osoba spĺňa, vzniká jej na dávku nárok bez ohľadu na to, akej etnicity je alebo nie je.

Príklad dotácie na stravné a školské pomôcky, na ktorom možno vidieť, že sociálna pomoc sa viaže vždy len na sociálne podmienky žiadateľa :

"Dotácia sa poskytuje pre dieťa, ktoré navštevuje predškolské zariadenie alebo školu a žije v rodine, ktorej sa poskytuje dávka a príspevky alebo ktorej priemerný mesačný príjem za posledných šesť po sebe nasledujúcich mesiacov je najviac vo výške životného minima"

b) Rómovia žijúci v segregovaných osadách nemajú šancu splniť zákonné podmienky na priznanie niektorých dávok

Ak sa bavíme o tom, že sociálne dávky sú masovo poskytované práve Rómom, treba sa racionálne zamyslieť nad tým, či Rómovia z osád vôbec dokážu takéto podmienky dosiahnuť. Stačí sa sedliackym rozumom zamyslieť nad tým, či a do akej miery je ich splnenie reálne pre osoby žijúce v sociálnom vylúčení v segregovaných osadách :

Ilustračne uvádzame niektoré dávky, ktoré sa poskytujú osobám v hmotnej núdzi :

- príspevok na bývanie – na jeho priznanie sa o.i. vyžaduje, aby žiadateľ predložil list vlastníctva nehnuteľnosti, ktorú obýva alebo platnú nájomnú zmluvu s prenajímateľom (čo je v prípade obyvateľov chatrčí, postavených z dreva a plechu, bez potrebných povolení a legálneho vlastníctva, právne nereálne)
- aktivačný príspevok – nepatrí osobe automaticky, len preto, že je v hmotnej núdzi. Naopak, poskytuje sa len zamestnanej osobe alebo osobe v evidencii uchádzačov o zamestnanie a to len vtedy, ak sa osoba aktívne pripravuje na zamestnanie (t.j. vykonáva rekvalifikačné kurzy zadané MPSVaR) alebo je zamestnaná a študuje popri práci, alebo osoba vykonáva rôzne "pracovné služby" v prospech obce, teda príspevok funguje ako kvázi odmena za vykonanú prácu pre obec či VÚC.
- príplatok k príspevku pri narodení 1. až 3. dieťaťa = Iným typom dávky, pri ktorej sa zvyčajne s obľubou špekuluje, že sa ňou obohacujú rodičky z osád je práve príplatok k príspevku pri narodení 1. až 3. dieťaťa (678,49,- Eur).V prípade tejto dávky zákon uvádza, že príplatok NEPATRÍ rodičke, ktorá porodila dieťa v čase, keď bola maloletá, alebo ak sa od 4. mesiaca tehotenstva nezúčastňovala pravidelných gynekologických prehliadok. Do akej miery sú tieto podmienky splniteľné prvorodičkami v osadách, je zrejme každej osobe s minimálnou znalosťou reality v osadách.

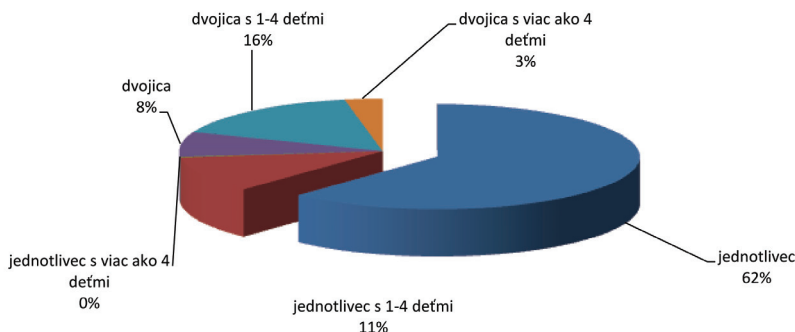
c) Mnohopočetné rómske rodiny majú jeden z najnižších podielov na celkovej spotrebe dávky hmotnej núdzi.

Ústredie práce, rodiny a sociálnych vecí vyčíslilo, že v roku 2010 bolo celkovo 183.000 domácností poberajúcich dávku v hmotnej núdzi. (celkovo šlo o 372 744 osôb). Je ťažko predstaviteľné, že všetky osoby poberajúce dávku v hmotnej núdzi, boli výlučne z radov Rómov. Najmä ak vezmeme na zreteľ fakt, že na Slovensku žije cca 400.000 Rómov, vrátane detí, ktorým sa takáto dávka jednotlivo nevypláca.

Túto tézu potvrdzuje aj nasledovný graf. Vyčísluje nám, aké je zloženie osôb poberajúcich dávku v hmotnej núdzi. Za pozornosť stojí údaj týkajúci sa zastúpenia jednotlivcov bez detí (62%) a dvojice s viac ako 4 deťmi (3%)

Percentuálne zastúpenie jednotlivých skupín poberateľov dávky a príspevkov v hmotnej núdzi v mesiaci február 2012

Rómovia rodia deti preto, aby dostali viac dávok

Aby sme mohli dokázať pravdivosť takéhoto výroku, museli by sme skúmať rodinu po rodine a zisťovať jej osobné, psychologické, ekonomické a iné motívy. To je samozrejme nereálne. Už len z tohto dôvodu je preto absurdné vychádzať z domnienok, ktorých pravdivosť sa nedá objektívne dokázať.

Proti tejto téze navyše stojí fakt, že niektoré dávky – ktorých výška sa odvíja od počtu členov domácnosti – sa nezvyšujú priamo úmerne zvyšovaniu počtu detí. Prikladom je dávka v hmotnej núdzi : rodine, ktorá má jedno až štyri deti, prináleží táto dávka v sume 157,60,-eur. Akonáhle má rodina viac ako štyri deti, dávka sa síce zvýši o cca 50,- eur, ale to je zároveň aj jej maximálny strop, bez ohľadu na to, koľko ďalších detí sa v rodine narodí. Takže ak má rodina s 1 dieťaťom nárok na cca 157, rodina s 11 deťmi bude mať túto dávku len o 50 eur vyššiu. Z takéhoto nastavenia teda skôr vyplýva, že plodenie detí je v prípade tejto dávky naopak viac ekonomicky nevýhodné, ako ekonomicky prínosné.

EKONOMICKÉ MÝTY

Za ekonomické problémy štátu môžu Rómovia. Ak chce štát stabilizovať verejné financie, musí im obmedziť spotrebu sociálnych dávok!

Toto je obľúbená hantýrka politikov naprieč celým politickým spektrom. Má niekoľko zaujímavých aspektov:

a) **Pri zámere obmedziť sociálnu pomoc vôbec nejde (len) o obmedzenia pre Rómov!**

Obmedzovanie sociálnych dávok sa ani zďaleka netýka len Rómov, pretože :

- nie sú jedinou skupinou poberateľov
- s najväčšou pravdepodobnosťou nie sú ani najväčšou skupinou poberateľov
- neexistujú "dávky pre Rómov", takže ak sa škrtá sociálna pomoc, týka sa všetkých, ktorí ju poberajú.

Ak politici použijú svoju hantýrku o tom, že chcú bojovať proti "zneužívaniu sociálnych dávok", snažia sa tým verejnosť naviesť k mylnému dojmu, že reč je o Rómoch. Pretože vedia, že ak ohlásia neprijemné opatrenia tak, že to vyzerá ako opatrenie proti Rómom, verejnosť nebude veľmi protestovať. Skôr naopak. Verejnosť až tak nesleduje, koľkých domácností sa takéto opatrenie týka – že nepostihne len Rómov (keďže na sociálnu pomoc štátu sú odkázané aj rodiny väčšinové obyvateľstva), zvlášť ak je verejnosť pravidelne utvrďovaná v tom, že najväčší „požierači“ sociálneho systému sú práve Rómovia. Vďaka tejto zavádzajúcej politickej hantýrke prejde opatrenie bez verejného odporu – a to je to, o čo politikom od začiatku išlo.

V tomto smere je zaujímavé pripomenúť udalosti z roku 2004, kedy sa výnimočne spojila vrstva tých, ktorí boli dramaticky poškodení sociálnymi reformami (tzv. „Kanikovské reformy“) Vzbure, ktorá sa zapísala pod názvom "rómska rabovačka", sa búrili chudobní Rómovia, aj chudobní príslušníci majority. Miesto toho, aby sa tento protest skutočne tlmočil ako protest chudobných, sa vypíchlo pár incidentov, pri ktorých prišlo k rabovačke. Verejnosť tak vďaka tomu celý protest odsúdila, vo viere, že jedinou jeho pointou bol úmysel Rómov zmocniť sa alkoholu v obchode.

b) **Zneužívanie sociálnych dávok je nevyčísľiteľný, prázdny pojem.**

Zneužívanie sociálnych dávok je v skutočnosti politický prázdny pojem. Nemá nijak kvantifikovaný ani kvalifikovaný obsah – nikto nedokáže jednoznačne zadefinovať, čo sa tým myslí, o aké konanie ide a v akom rozsahu sa pácha.

Napriek tomu, že niektoré dávky majú naznačený svoj účel, zákon neustanovuje žiaden povinný spotrebný kôš, na ktorý má príjemca dávku použiť. Potom je skutočne ťažké vyčísľovať, či a v akom rozsahu došlo k zneužitiu dávky. Napriek tomu je práve tento výraz politickou mantrou, ktorou sa požehnáva rôznym „sociálne škrtiacim“ opatreniam.

Veďme si príklad rodinného prídavku. Ten patrí rovnako deťom z bohatých rodín, ako aj deťom z rodín slabších sociálnych pomerov. Ak „bohatí rodičia“ z prídavku kúpia dieťaťu drahú hračku, pôjde o zneužívanie dávky? Pravedpodobne by to takto málokto vyhodnocoval, pritom prídavok pre dieťa z tejto rodiny ide z rovnakého štátneho rozpočtu, ako prídavok na rómske dieťa. Rómovia sú kvôli svojej sociálnej odkázanosti obrovskou záťažou štátneho rozpočtu!

Štátny rozpočet Slovenska na rok 2011 vyčísľuje celkové výdaje štátu na sumu takmer 17mld eur. Výdaj rezortu Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny (čiže toho rezortu, ktorý ťažiskovo finan-

uje sociálnu politiku) bol v tomto období cca 2mld eur. V rézii uvedeného rezortu však nie sú len náklady na sociálnu pomoc (a tá sa zase samozrejme netýka ani ďaleka len rómskych pobrateľov), ale aj obrovský balík aktivít, ktoré má Ministerstvo v kompetencii a ktoré musí zo svojho rozpočtu uhradiť. Samozrejme, v nákladoch je zahrnutá aj vlastná réžia všetkých orgánov, ktoré pod tento úsek spadajú. Pri takejto matematike je potom absurdné tvrdiť, že Rómovia sú najväčšou záťažou v rámci sociálnej politiky, a už úplne scestné je tvrdenie, že sú najväčšou záťažou v rámci celkových výdajov štátu.

Za zmienku stojí aj fakt, že Slovenská republika vyčleňuje na sociálnu politiku jeden z najnižších podielov v rámci EÚ.

Rómom sme rozdali milióny, a aj tak sa nechcú zmeniť!

Pokiaľ ide o „rozdávanie peňazí Rómom“, treba uviesť, že medializované balíčky financií, ktoré sa vyčleňujú na účel riešenia sociálnej exklúzie, neputujú do rúk Rómom. Treba uviesť aj to, že v prevažnej väčšine nejde o prostriedky slovenských daňových poplatníkov, ale o peniaze z európskych fondov. Aký je proces nakladania s týmito prostriedkami a aký je jeho efekt?

Zjednodušene si to možno predstaviť nasledovne : EÚ deleguje národným štátom určitý balík financií, ktoré môžu použiť na stanovené programy – napríklad na podporu inklúzie Rómom. Fond sociálneho rozvoja na Slovensku vyhlási súťaž, do ktorej sa môžu prihlásiť samosprávy, aj podnikateľské subjekty, a v ktorej sa môžu o tieto prostriedky uchádzať. Uchádzajú sa o ne spôsobom, že predložia svoj projekt, v ktorom vypracujú vlastný „návod“ na dosiahnutie cieľu programu – napríklad zvýšiť zamestnanosť Rómom, zlepšiť infraštruktúru v osadách apod. Ak Fond takýto projekt schváli, subjekt dostane prostriedky a môže sa realizovať. V čom je problém? V tom, že doposiaľ sa takmer nikto nezaoberal tým, ako sa takéto projekty v praxi osvedčujú, či naozaj plnia to, čo v projekte deklarovali, či naozaj zapojili aj Rómom, v akom počte a s akým efektom. Realizátori napíšu záverečnú správu a podajú vyúčtovanie, ktoré ak je formálne v poriadku, nikto neskúma skutočný účinok a dopad projektu.

V roku 2010 si rezort práce skúšal posvietiť na tieto projekty. Výsledok bol natoľko škandalóznym, že neunikol ani stránkam New York Times.

Tu je pár príkladov toho, ako sa prostriedky určené na integračné projekty v praxi využívajú. Dokazujú, že tí, ktorým sa pomoc deklaruje, väčšinou nemajú ani poňatia, do čoho sú formálne zakomponovaní. Stojí to desiatky a stovky tisíc eur, pričom cieľovú skupinu to neraz miňa alebo s ňou pracuje len symbolicky.

New York Times :“E.U. Cash Tunnel Ends in Slovakia” (9.11.2011) , úryvok :

The state secretary for labor, social affairs and the family, Lucia Nicholsonova, described how two soccer clubs each received about €300,000 from E.U. programs to educate a few dozen Roma people. “A bad comedy,” she said — particularly as the clubs are in a region with a relatively small Roma population.

“We have a group of professionals whose main business is to profit from the structural funds,” Ms. Nicholsonova said. “They don’t actually do anything. They sit in their office and write papers about nothing for a lot of money.” She said it was “quite a shock for Brussels” to discover how cash had been used.

Zita Pleštiná : „Kde končia peniaze z EÚ vložené do rómskych projektov na Slovensku?“ , úryvok :

„Kde končia peniaze z EÚ vložené do rómskych projektov na Slovensku?“ Milióny eur sa k Rómom často nedostanú, ale skončia vo firmách a v agentúrach, ktoré sa cez miestne rómske združenia dostanú k europeniazom . Napríklad v Krásnohorskom Podhradí získalo Občianske združenie rómske vily Džajany 278 300 eur, v rámci ktorého vyškoliť 40 ľudí z osady, ktorá má 1300 rómskych obyvateľov. Projekt trval deväť mesiacov a vzdelávala firma Banbury Management z Bratislavy. Združenie gemerských remeselníkov v Krásnohorskej dlhej lúke, kde je iba jedna rómska rodina, získalo ďalších 282 968 eur. Vzdelávanie uskutočňovala firma Vocational Trainings. Výsledkom týchto dvoch projektov bolo viac ako pól milióna eur, z ktorých vyškoliť 80 Rómov. Nikto už neskúmal, koľko z nich sa zamestnalo. Alebo futbalový klub v Brezovej pod Bradlom na projekt „Vytvárajme príležitosti pre mladých“ získal 294 tisíc eur a futbalový klub v Košariskách na projekt „ Rozvojom zručností k podpore zamestnanosti“ 306 tisíc eur. Je zvláštne, že vzdelávanie Rómov zabezpečovali futbalové kluby. (Zita Pleštiná, poslankyňa Európskeho parlamentu za SDKÚ v r. 2004–2009)

Denník SME. „Z barmanov mali byť vizážisti. Za eurofondy“ (12.11.2011), úryvok :

No pri doterajších kontrolách sa ukázalo, že peniaze sa dávali aj na analýzy a projekty, ktoré nespĺňali základné kritériá. Postup, akým sa žiadali a prideliť peniaze z eurofondov na Slovensku, je už známy aj v zahraničí. ... Štátna tajomníčka pre noviny povedala, že na Slovensku máme skupinu profesionálov, ktorí si robia biznis zo štrukturálnych fondov. „V súčasnosti nerobia nič iba sedia v kanceláriách a píšu za veľa peňazí papiere o ničom.“ Peniaze sa tak vyplácali aj za pol či trojstranové analýzy alebo analýzy, ktoré boli kompilátom z webu.

PRÁVNE MÝTY

Keď biely napadne Róma, hneď je rasista. Keď Rómovia napádajú majoritu, nikto ich z rasizmu neobviní!

Kľúčovým dôvodom, prečo vzniká tento druh mýtu, je nedostatočné povedomie o tom, čo je a nie podstatou rasovomotivovanej kriminality. Laická (neprávnická) verejnosť pochopiteľne vníma len s ťažkosťami citlivé nuansy, ktoré vytvárajú rozdiely v jednotlivých druhoch kriminality.

Rasovomotivovaná kriminalita je taká kriminalita, v ktorej je prítomný rasový motív . Je pri tom absolútne nepodstatné, akej rasy či etnicity sú jeho páchatelia a obeť: rasovomotivovaný skutok totiž môže spáchať príslušník väčšiny voči menšine, alebo aj naopak. Dokonca je možný aj taký rasovomotivovaný skutok, pri ktorom je obeť aj páchatel' z tej istej rasovej, národnostnej či etnickej skupiny.

Aby sme mohli vysloviť, že skutok je rasovomotivovaný, musí sa preukázať, že :

- a) Páchatel' ho spáchal preto, aby tým vyjadril svoj nenávisťný postoj voči etnickej, rasovej, národnostnej či náboženskej skupine, ktorej je obeť členom; alebo
- b) Páchatel' ho spáchal preto, aby týmto skutkom podnietil nenávisť voči etnickej, rasovej, národnostnej či náboženskej skupine, ktorej je obeť členom

Zjednodušene ide teda o taký trestný čin, ktorým páchatel' zväčša vyjadruje svoj ideologický (nepriateľský a neznášanlivý) postoj voči celej skupine. Je to akoby trestný čin s „posolstvom“ pre celú

skupinu, ktorej je obeť príslušníkom. Páchateľ si svoju obeť nevyberá podľa „osobného kľúča“, ale práve podľa kľúča etnického, národnostného či rasového. Chce obeť poškodiť (či už verbálne alebo fyzicky) práve preto, že je príslušníkom danej skupiny. .

V praxi sa často argumentuje tým, prečo Rómov nikto nestíha za rasizmus, keď násilne prepadnú nerómsku obeť alebo sa zmocnia cudzieho majetku. Pochopiteľne, takéto konanie nie je ospravedlňiteľné, a páchatelovi zaň prináleží trest v zmysle príslušných ustanovení Trestného zákona. Je tu však zjavný rozdiel v motíve páchatela, a práve ten odlišuje tento typ kriminality od rasovomotivovanej kriminality. V tomto prípade sa bude jednať s najväčšou pravdepodobnosťou o majetkový, nie rasovo motivovaný úmysel páchatela. Úmyslom jeho konania je majetkovo sa obohatiť, bez ambície vyjadriť svojim konaním svoj ideologický postoj voči celému slovenskému národu. Obeť si v zásade vyberá podľa toho, že u nej predpokladá majetkové hodnoty, a nie podľa toho, aké je národnosti

ZÁVER

Publikácia „Nie som rasista, ale...“ mala za cieľ vysporiadať sa s argumentáciou, ktorá zvyčajne nasleduje práve za spojku, „ale...“. V súčasnosti sa naozaj objavujú početné hanlivé antirómske názory aj od ľudí, ktorých by sme ťažko mohli označovať za priamych a otvorených rasistov. Ich optika na Rómov v zásade nevychádza zo nebezpečných rasových konceptov, ale skôr z mýtov a bulvarizovaných poloprávd.

Publikácia sa preto zamerala na niektoré najznámejšie tézy, ktoré sa o Rómoch vyslovujú, berú sa za potvrdené a platné, no v skutočnosti sú mnohé z nich buď minimálne polemické, alebo priamo nepravdivé.

Dúfame, že vám pomohla aspoň čiastočne sa zorientovať v tom, čo všetko treba brať do úvahy, ak chceme zodpovedne posudzovať postavenie Rómov v sociálnych, ekonomických či právnych aspektoch.

Viac informácií nájdete na webovej stránke združenia, www.rasizmus.sk alebo na Facebook stránke Ľudia proti rasizmu.

Občianske združenie Ľudia proti rasizmu (People Against Racism)

P.O.BOX 33, 820 04, Bratislava

tel/fax: 02/16 356 , e-mail: info@rasizmus.sk

POZNÁMKY

